

Maar er zijn toch enige criteria, die vaststaan en waaraan wij het verschil kunnen meten.

Een groot Amerikaans schrijver, Briffault, – hij is toevallig niet in de mode gekomen, maar o.a. schrijver van een grote roman *Europa*, waarin een meesterlijke schildering van de Europese heersende klassen in de jaren vóór 1914 – spreekt over die tijd als: the time of innocence.

Men zou het kunnen vertalen: het tijdvak der onnozelheid. Onnozelheid of onwetendheid omtrent wat Europa en de wereld boven het hoofd hing en wat dreigde. Voor Europa: ineenstorting van zijn wereldhegemonie. Voor de wereld: ineenstorting van een cultuur die moeizaam in een paar eeuwen was opgebouwd. Herstel van moord, wreedheid, slavernij, foltering, alle gruwelen die Europa overwonnen achtte en ten slotte de dreiging van totale vernietiging der gehele mensheid, ja zelfs van de dieren.

Tijdvak van onschuld of onnozelheid. En bij uitstek mocht dit zeker voor ons land gelden, toen nog een grote imperiale en koloniale macht.

Men wist, men vermoedde, men dacht hier te lande er zelfs niet aan wat er zou kunnen gebeuren. Niemand, behalve de schrijvers in een klein weekblad met goed 1000 abonné's. Maar de publieke opinie hier te lande deelde ongetwijfeld de mening van die, tamelijk bekende Rotterdamse leraar-historicus, die schreef, dat een Europese oorlog hem even onmogelijk voorkwam als bv. de terugkeer van Napoleon. Men leefde hier kortgesproken in een soort euphorie.

Eén voorbeeld slechts van wat ik hiermee bedoel.

De heer Loebèr, leraar aan de Kunstnijverheidsschool te Elberfeld en dus staande buiten het Hollandse kunstleven, schreef op uitnodiging van de Gids-redacties een critiek op de geschiedenis van de Rotterdamse Stadhuisbouw en zei daarin o.a.:

'Zie, *hoe het leeft* in den mooien tijd, dien wij het geluk hebben mee te leven! Zie, hoe allerwegen jong, frisch leven ontstaat! In industrie en wetenschap worden nieuwe vormen, nieuwe systemen geboren. Met haast duizelingwekkende vaart gaat de vooruitgang zijn weg en in vele gevallen kan het trotsche woord gesproken worden: het onmogelijke is niet meer onmogelijk!'

De kunstenaars, zo heette het dan, moesten met die duizelingwekkende vaart meegaan.